

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»
Факультет адвокатури та антикорупційної діяльності
Кафедра організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури

АДВОКАТУРА: МИНУЛЕ, СУЧАСНІСТЬ ТА МАЙБУТНЄ

**МАТЕРІАЛИ
XV Міжнародної
науково-практичної конференції**

*14 листопада 2025 року,
м. Одеса*

Одеса
«Юридична література»
2025

УДК 347.965(477)(063)
A288

Редакційна колегія:

Н. М. Бакаянова (голова), завідувачка кафедри організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури;
С. К. Костенко, професор;
І. О. Кісліцина, доцент;
М. О. Кравченко, доцент;
О. Г. Свіда, доцент;
П. М. Синицин, доцент;
О. О. Храпенко, доцент;
Л. П. Нестерчук, старший викладач;
Р. Р. Щербатий, асистент

Рекомендовано до друку вченою радою Національного університету «Одеська юридична академія» (протокол № 3 від 15 жовтня 2025 р.)

Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє : матеріали XV
A288 Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 14 листопада 2025 р.) / редкол.: Н. М. Бакаянова (гол.), І. О. Кісліцина, М. О. Кравченко [та ін.]. — Одеса : Юридична література, 2025. — 664 с.
ISBN 978—966—419—456—0

У збірнику містяться матеріали доповідей XV Міжнародної науково-практичної конференції «Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє», яка відбулася 14 листопада 2025 р. у Національному університеті «Одеська юридична академія». Доповіді учасників присвячені актуальним питанням адвокатури і здійснення адвокатської діяльності в Україні, історії адвокатури, діяльності Національної асоціації адвокатів України, проблемам і перспективам розвитку адвокатського самоврядування, правилам адвокатської етики та юридичній відповідальності адвокатів, зарубіжному і міжнародному досвіду організації та діяльності адвокатури.

УДК 347.965(477)(063)

Відповідальність за зміст та достовірність поданого матеріалу несуть учасники конференції, їхні наукові керівники та рецензенти, які рекомендували ці матеріали до друку.

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2025
ISBN 978—966—419—456—0

дозволяє адвокату зосередитися на аналітичній та стратегічній роботі. Водночас важливо враховувати обмеження алгоритмів, етичні та правові аспекти їх застосування, а також ризики щодо конфіденційності даних. Інтеграція штучного інтелекту у адвокатську діяльність потребує комплексного підходу, включаючи підвищення правової та технічної компетентності юристів, щоб технології стали ефективним інструментом для забезпечення високого рівня правового захисту клієнтів.

Список використаної літератури

1. Sloan K. Florida bar weighs whether lawyers using AI need client consent. <https://www.reuters.com/legal/transactional/florida-bar-weighs-whether-lawyers-using-ai-need-client-consent-2023-10-16/>. URL: <https://www.reuters.com/legal/transactional/florida-bar-weighs-whether-lawyers-using-ai-need-client-consent-2023-10-16/>.
2. Варава І. Інновації у професійній діяльності юристів: використання потужностей штучного інтелекту. Інформація і право. 2020. С. 47–54. URL: https://ippi.org.ua/sites/default/files/6_15.pdf.
3. Городиський І. Штучний інтелект й адвокатська етика: виклики, які існують і ще з'являться. JustTalk. URL: <https://justtalk.com.ua/post/shtuchnij-intelekt-j-advokatska-etika-vikliki-yaki-isnuyut-i-sche-zyavlyatsya>.
4. У США юристи отримали рекомендації щодо використання штучного інтелекту. Судово-юридична газета. URL: <https://sud.ua/uk/news/abroad/307147-v-ssha-yuristy-poluchili-rekomendatsii-po-ispolzovaniyu-iskusstvennogo-intellekta>.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент *Храпенко Олена Олегівна*

Лобань В. О.

студентка 2-го курсу магістратури
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

НЕСУМІСНІСТЬ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ВІЙСЬКОВОЮ СЛУЖБОЮ: ПРАВОВІ КОЛІЗІЇ ВОЄННОГО ЧАСУ

Проблема сумісності або несумісності адвокатської діяльності з проходженням військової служби набула особливої актуальності з початком широкомасштабної збройної агресії російської федерації проти України. Тисячі адвокатів були мобілізовані або добровільно

вступили до лав Збройних Сил України, що поставило перед правовою системою складне питання: як узгодити виконання військового обов'язку із гарантіями незалежності адвокатури та реалізацією права громадян на захист. Це питання стосується не лише професійного статусу адвокатів, але й функціонування інституту адвокатури як одного з ключових елементів правової держави в умовах воєнного стану.

Відповідно до статті 7 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокат не може перебувати на державній службі або на службі в органах місцевого самоврядування, а також виконувати іншу оплачувану роботу, окрім наукової, викладацької чи творчої [1]. Військова служба, у свою чергу, відповідно до статті 2 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» є державною службою особливого характеру, пов'язаною із захистом Вітчизни [2]. Таким чином, на рівні букви закону поєднання адвокатської діяльності з військовою службою виглядає неможливим. Однак у реаліях воєнного стану ця норма стикається із колізією між принципом незалежності адвокатури та конституційним обов'язком громадянина захищати державу.

Конституція України гарантує кожному право на працю (стаття 43) та право на правову допомогу (стаття 59), але водночас покладає на громадян обов'язок захищати Вітчизну (стаття 65) [3]. Таким чином, законодавство не встановлює механізму узгодження цих конституційних прав і обов'язків у надзвичайних обставинах.

На практиці це призводить до численних проблем. Рада адвокатів України у своєму рішенні № 45 від 24 березня 2022 року роз'яснила, що проходження адвокатом військової служби є підставою для зупинення його права на заняття адвокатською діяльністю [4]. При цьому вказано, що адвокат під час служби не може надавати правничу допомогу, представляти інтереси клієнтів у судах або укладати договори про надання правової допомоги, що узгоджується з логікою несумісності двох статусів, однак породжує проблеми реалізації права клієнтів на захист у тих випадках, коли адвокат був єдиним захисником у справі або володів особливою довірою клієнта. У таких ситуаціях раптове припинення повноважень адвоката через мобілізацію призводить до зупинення судових процесів і порушення принципу безперервності захисту.

Верховний Суд у своїх рішеннях, зокрема у постанові від 14 червня 2023 року у справі № 826/2406/23, визнав, що адвокат, мобілізований на військову службу, не може виконувати свої професійні обов'язки через обмеження, встановлені Статутом Збройних Сил України, а отже, повинен бути тимчасово виключений з Єдиного реєстру адвокатів України до завершення служби [5]. Суд при цьому наголосив, що забезпечення права клієнта на захист покладається на державу,

яка повинна забезпечити призначення іншого захисника або відтермінування слухання справи.

У практиці кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури (КДКА) також існують різні підходи до тлумачення несумісності адвокатури і військової служби. Так, у деяких регіонах дисциплінарні палати розглядали скарги на адвокатів, які, будучи мобілізованими, продовжували дистанційно консультувати клієнтів або представляти інтереси в судах за довіреністю. Частина КДКА кваліфікувала такі дії як порушення статті 7 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» і притягувала адвокатів до дисциплінарної відповідальності, інші ж вважали, що короткострокова мобілізація чи залучення до нестрійової служби не є підставою для втрати статусу [6]. Таким чином, відсутність єдиного підходу породжує правову невизначеність і створює ризики як для самих адвокатів, так і для їхніх клієнтів.

Варто звернути увагу на проблему адвокатів, які проходять військову службу в юридичних підрозділах Збройних Сил України. Такі особи фактично виконують правову функцію, споріднену з адвокатською діяльністю, але юридично вони підпорядковуються військовому командуванню, що суперечить принципу незалежності адвокатури.

Європейські стандарти, зокрема Рекомендація Комітету міністрів Ради Європи № R(2000) 21 «Щодо свободи здійснення професії адвоката» від 25 жовтня 2000 р., визначає, що адвокат не повинен перебувати під впливом будь-якої адміністративної чи військової влади, яка може вплинути на його професійну позицію [7]. У цьому контексті поєднання статусу адвоката і військовослужбовця суперечить самому змісту адвокатської незалежності. У свою чергу, Європейський суд з прав людини у справі *Morice v. France* (2015 р.) підкреслив, що незалежність адвоката є складовою права на справедливий суд і що будь-яке обмеження його автономії має бути виключенням, а не правилом [8]. У контексті національного законодавства це означає, що навіть за наявності надзвичайного стану держава повинна забезпечити мінімальні гарантії реалізації адвокатської професії без політичного чи військового тиску.

Особливої уваги заслуговує питання про статус адвокатів, які є резервістами або перебувають у добровольчих формуваннях. Законодавство не дає чіткої відповіді, чи вважається така діяльність державною службою особливого характеру. У деяких випадках адвокати проходять службу за сумісництвом у територіальній обороні Збройних Сил України, що формально не є державною службою в класичному розумінні, але на практиці створює колізію з вимогами Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Національна асоціація адвокатів України у 2023 році надала роз'яснення, згідно з яким участь адвоката в діяльності добровольчих формувань або тери-

торіальної оборони не є підставою для припинення його професійної діяльності, якщо така участь не має ознак постійного виконання службових обов'язків і не оплачується з державного бюджету [9]. Проте на практиці ці критерії часто складно відмежувати, що вимагає законодавчого уточнення.

Правова доктрина також пропонує різні підходи до розв'язання цієї проблеми. Одні науковці наполягають на суворому тлумаченні несумісності, вказуючи, що адвокатура є інститутом громадянського суспільства, а отже, її представники не можуть бути водночас частиною військової структури [10]. Інші дослідники, навпаки, пропонують гнучкіший підхід, допускаючи тимчасову мобілізацію без втрати статусу адвоката, але з обов'язковим зупиненням практики на час служби. Такий компроміс відповідав би принципу пропорційності, закріпленому в статті 64 Конституції України, який дозволяє обмеження прав лише в обсязі, необхідному для досягнення мети воєнного стану [3].

Вирішення колізії між адвокатською діяльністю і військовою службою потребує внесення комплексних змін до законодавства. Доцільно передбачити в Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» окрему статтю, що врегульовує статус адвоката під час проходження військової служби або мобілізації, що дозволить встановити автоматичне зупинення свідництва про право на заняття адвокатською діяльністю без втрати статусу адвоката та без необхідності подання заяви. Крім того, слід закріпити гарантії поновлення у Єдиному реєстрі адвокатів України після звільнення зі служби, а також передбачити механізми соціального та професійного захисту адвокатів, які брали участь у бойових діях. Аналогічні підходи застосовуються в державах Європейського Союзу, зокрема у Польщі та Литві, де адвокати, мобілізовані до військових формувань, автоматично звільняються від сплати внесків до адвокатських палат і поновлюються без додаткових процедур після завершення служби [11].

Отже, проблема несумісності адвокатської діяльності з військовою службою є не лише технічною колізією законів, а й питанням балансу між національною безпекою та верховенством права. Вона вимагає системного підходу, який забезпечить одночасну реалізацію права на захист, незалежності адвокатури і виконання громадянського обов'язку. Удосконалення правового регулювання має відбуватися з урахуванням європейських стандартів професійної автономії, що визнають адвокатуру не складовою державного апарату, а незалежним гарантом прав людини навіть у період збройних конфліктів. Таким чином, законодавче врегулювання цього питання стане не лише актом юридичної доцільності, а й важливим кроком у зміцненні демократичної правової держави, що дотримується принципів верховенства права навіть у найскладніших умовах воєнного часу.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05 лип. 2012 р. № 5076-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 27. Ст. 282.
2. Про військовий обов'язок і військову службу : Закон України від 25 бер. 1992 р. № 2232-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 27. Ст. 385.
3. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
4. Рішення Ради адвокатів України «Щодо статусу адвокатів, призваних на військову службу» від 24 бер. 2022 р. № 45. URL: <https://unba.org.ua/activities/decisions/print/7534.html> (дата звернення: 14.10.2025).
5. Постанова Верховного Суду від 14 черв. 2023 р. у справі № 826/2406/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua> (дата звернення: 14.10.2025).
6. Огляд практики кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури щодо застосування ст. 7 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» у період воєнного стану // *Національна асоціація адвокатів України*. URL: <https://unba.org.ua/> (дата звернення: 14.10.2025).
7. Recommendation No. R(2000)21 of the Committee of Ministers to Member States on the Freedom of Exercise of the Profession of Lawyer [Рекомендація № R(2000)21 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам щодо свободи здійснення професії адвоката]. Council of Europe, 25 Oct. 2000. 8 р.
8. Morice v. France : Judgment of 23 Apr. 2015, Application no. 29369/10 // Reports of Judgments and Decisions. Strasbourg : European Court of Human Rights, 2015. 65 р.
9. Роз'яснення Національної асоціації адвокатів України «Щодо участі адвокатів у територіальній обороні» від 11 квіт. 2023 р. [Електронний ресурс]. URL: <https://unba.org.ua/> (дата звернення: 14.10.2025).
10. Петришин О. В. Незалежність адвокатури як елемент верховенства права. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2022. № 2. С. 45–56.
11. Wyjciek A. Legal Profession and Military Service in Poland: Restrictions and Guarantees [Правнича професія та військова служба в Польщі: обмеження та гарантії]. *Polish Yearbook of Law and Administration*. 2021. Vol. 21. P. 117–131.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри юстиції Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка *Кухнюк Дмитро Володимирович*